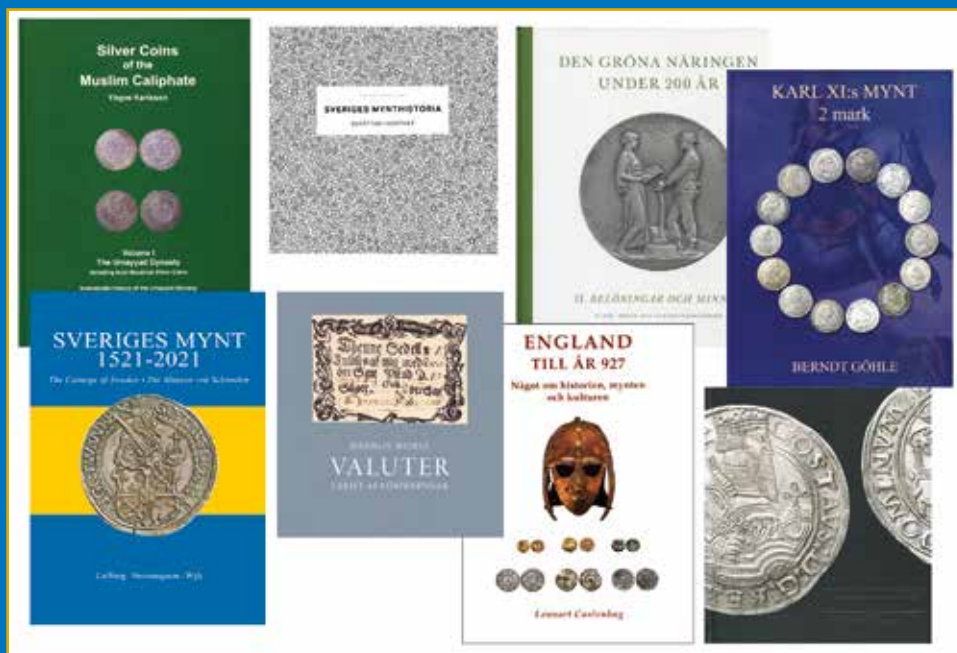

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

februari 1 • 2023

STRASBOURG 1681 — SVENSKA MYNT
SOM BETALNINGSMEDEL I LUDVIG XIV:S RIKE

KARL XII:S MYNTTECKEN

EN MÄRKLIG MYNTFÖRFÄLSKNING ÅR 1836

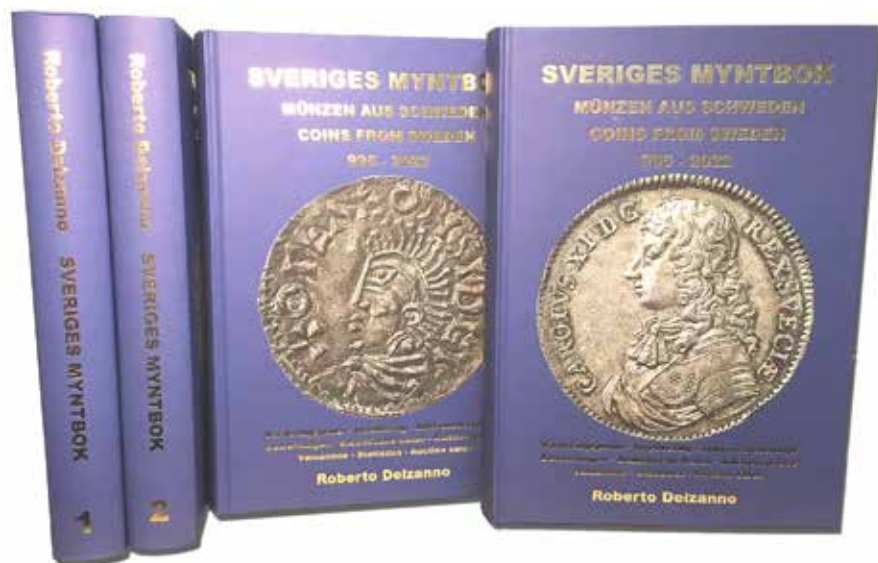
MEDALJ FRÅN SNF I SAMBAND MED 150-ÅRSJUBILEET 1873—2023

SNT REGISTER 2022

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN 150 ÅR

VÄRLDENS BÄSTA MYNTBOK

Vinnare av IAPN:s "Book Prize"

Världens bästa myntbok - Vinnare av IAPN:s "Book Prize" för bästa bok 2021

För andra året i rad har jag vunnit det prestigefyllda priset utdelat av den internationella mynthandlarföreningen, IAPN (International Association of Professional Numismatists). Det är också första gången någonsin en författare vinner priset två gånger. 2021-års pris mottogs högtidligen i New York den 11 januari i samband med NYINC - New York International Numismatic Convention.

SVERIGES MYNTBOK 995-2022. Två delar, färg, A4, ca 1.350 sidor, trespråkig, med

konkordans till tidigare standardreferensverk. Omfattande variantbeskrivning, mängder med fördjupningsartiklar. Innehåller samtliga rikssvenska silver- och kopparmynt från vikingatid fram till idag, Sveriges besittningar samt Hessen-Kassel under Fredrik I:s tid (1730-1751), dessutom ett stort urval kungliga såväl som personmedaljer.

Kurslitteratur vid Uppsala universitet

SVERIGES MYNTBOK är tillagd som kurslitteratur vid Uppsala Universitet på masterkursen "Coins, economy and propaganda".

Roberto Delzanno Mynthandel

www.delzanno.se - roberto@delzanno.se - 0708-865008

ANA

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

150 ÅR 2023

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08-667 55 98
info@numismatik.se
Måndagar kl. 10-12 och 13-16

Se www.numismatik.se
om ev. tillfälligt stängt kansli.

Plusgiro 150007-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

250 SEK / år (8 nr) från 2023
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt.

Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte för ej
beställt material. Texter och bilder i
SNT lagras elektroniskt och publiceras
som pdf på föreningens hemsida.

Den som sänder manus till SNT
medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977–2022 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

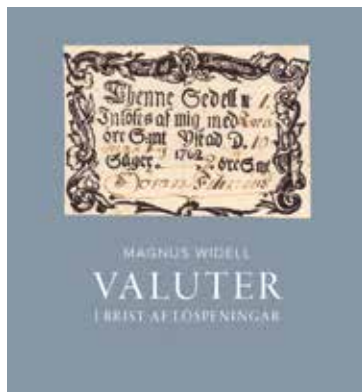
Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

VÅREN 2023

Föreningens aktiviteter

VÄLKOMNA TILL VÅR FÖREDRAGSKVÄLL samt kaffe med dopp

Onsdag 22 februari kl. 18.00

SNF, Banérgatan 17 – www.numismatik.se

Magnus Widell:

Sedlar i beredskap och Skattkammaren i Stadsparken.

☪

Onsdag 15 mars kl 18.00

SNF, Banérgatan 17 – www.numismatik.se

Martin Wettmark: *Felpräglade mynt.*

☪

Onsdag 12 april kl. 18.00

SNF, Banérgatan 17 – www.numismatik.se

Bo Gustavsson: *Sven Kulle – ungdom och medaljer.*

SNF:s kansli på Banérgatan är öppet för besök på måndagar kl. 10-12,
13-16. Se www.numismatik.se om eventuellt tillfälligt stängt innan besök.
Kansliet når varje dag på: info@numismatik.se

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76.

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10–12 & 13–16, om tillfälligt stängt se hemsidan.

Kansliet är stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: www.numismatik.se.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.

På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

ANNONSPRISER

1/12 sida
47 × 50
mm
250 SEK

1/8 sida
72 × 50
mm
350 SEK

1/6 sida
47 × 105
mm
400 SEK

1/4 sida
72 × 105
mm
600 SEK

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 SEK

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 SEK

mittuppslag
5 000 SEK

2:a & 3:e
omslagssidan
2 500 SEK

4:e omslagssidan
5 000 SEK

SNT behåller samma förmånliga annonspriser även 2023

Annonsen på årsbasis får dessutom 20% rabatt – insänd pdf gäller.

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning.

Radannonser: SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se.

Annonsen som inte är förenliga med IANP:s etik avböjs.

INNEHÅLL SNT 1 • 2023 – februari

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Strasbourg 1681. Bruket av svenska mynt som betalningsmedel i Ludvig XIV:s rike	5–8
Medalj från SNF i samband med 150-årsjubileet 1873–2023	8
Svenska Numismatiska Föreningens 150-årsjubileum den 20–21 maj 2023. Program.	9
Karl XII:s mynttecken. Nödmynten 1715–1719	10–11
Brita Malmer – <i>Serpents and Crosses</i>	17–19
En märklig myntförfälskning år 1836	20–21
Numismatisk bokutgivning 2022	22
Felaktiga myntset	24

FASTA RUBRIKER

MYNTTECKEN. Kronan	11
SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT – REGISTER 2022.	13–16
AUKTIONER & MÄSSOR.	21
PRESSKLIPP 1731. En "Brenner" till salu	21
FÖREDRAG. Göteborgs Numismatiska Förening	21
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF.	22
LÄSTIPS.	22
NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER.	23

OMSLAG

Här paraderar åtta nyutkomna böcker i numismatik utgivna av svenska författare under år 2022 och som kommit till SNT:s kännedom. Alla utom två är ägnade mynt, svenska och utländska. En bok handlar om medaljer, ytterligare en om valuter.

Se titlar och författare på sidan 22.

STRASBOURG 1681

Bruket av svenska mynt som betalningsmedel i Ludvig XIV:s rike

Av Florent Audy

Förra året erhöj jag medel från Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik för att åka till Paris och studera *Bibliothèque Nationales* samling av engelska mynt. Ambitionen är att inom ett par år publicera en volym av *Sylloge of Coins of the British Isles* som fokuserar på Frankrikes offentliga samlingar och täcker perioden cirka 600–1272. I *Bibliothèque Nationale* (förkortat BNF) finns ungefär 550 engelska mynt som passar inom volymens kronologiska ram, inklusive ett antal mycket sällsynta *thrymsas* och en liten del av den berömda Cuedaleskatten.

Medan jag var i Paris fick jag även möjligheten att snabbt gå igenom BNF:s samling av svenska mynt. Samlingen byggdes huvudsakligen upp under 1800-talet genom inköp och omfattar ett brett urval från Olof Skötkonungs tid fram till modern tid. I denna artikel vill jag ta upp ett av de många intressanta svenska mynt som BNF:s samling innehåller: ett silvermynt präglat för Karl XI med kontramarkering från Strasbourg.¹

En svensk 2-mark kontramarkerad med Strasbourgs vapen och lilja

Det kontramarkerade mynt som artikeln utgår ifrån (*Bild 1*) är ett silvermynt präglat 1673 i Stockholm i valören 2 mark (SM 130). På åtsidan syns ett porträtt i profil av Karl XI med lagerkrans, omgivet av omskriften CAROLUS XI. REX SUECIA. Frånsidan visar tre kronor och inskriften 1673 2 M. Bägge sidorna är slitna, vilket tyder på intensiv cirkulation. Tyvärr

1. 2-mark präglad 1673 för Karl XI med kontramarkering från Strasbourg.

FOTO: FLORENT AUDY.

är myntets proveniens okänd. Vi vet bara att det redan fanns i BNF:s samling cirka 1880 tack vare ett gammalt register, där 2-marken beskrivs under nummer 322.²

Kontramarkeringen är placerad precis i mitten av frånsidans tre kronor och föreställer Strasbourgs vapen i kombination med en lilja (*Bild 2*). Strasbourgs vapen består av en vit sköld med röd balk, här utan färg. Ovanpå skölden har en lilja lagts till. Liljan är en känd symbol för den franska monarkin, men samma symbol har även haft en viktig roll i Strasbourgs mynthistoria med till exempel den så kallade *Lilienpfennig*, en brakteattyp från medeltiden. På tysktidens mynt från Stradeltburg hade liljan en direkt och omedelbar anknytning till jungfru Maria.

Att BNF:s 2-mark är försedd med denna kontramarkering visar tydligt att den cirkulerat och använts i Strasbourg.³ Men hur har ett svenskt mynt hamnat i denna stad? Varför har myntet kontramarkerats? Finns det många andra svenska mynt kontramarkerade med Strasbourgs vapen och lilja? Vad kan dessa kontramarke-

2. Förstoring av Strasbourgs kontramarkering bestående av stadens vapensköld och en lilja.

TECKNING: CAMILLE MULLER.

rade mynt berätta om myntanvändning och reglering i Strasbourg under de sista årtiondena av 1600-talet?

Sammansättning av de kontramarkerade mynten

Kontramarkeringar från Strasbourg är inte helt ovanliga. År 1974 tog Herbert Müller-Hengstenberg fram en katalog över dessa kontramarkeringar i offentliga samlingar med huvudfokus på Tyskland och östra Frankrike. Totalt har han listat 82 kontramarkerade mynt, men katalogen är inte fullständig och BNF:s exemplar saknas. Mynt kontramar-

<p><i>Kurfurstendömet Brandenburg-Preussen</i> 2/3 taler: 1671, 1674 (2 ex), 1675 (4 ex), 1676 (2 ex), 1678; 1/3 taler: 1667, 1668, 1669, 1671 (4 ex), 1672 (2 ex), 1673 (5 ex), 1675 (2 ex)</p> <p><i>Hertigdömet Braunschweig-Lüneburg</i> 24 mariengroschen: 1674 (3 ex), 1675 (3 ex), 1677, 1679; 2/3 taler: 1674, 1675, 1676 (4 ex), 1677 (5 ex), 1678 (4 ex); 12 mariengroschen: 1671, 1672, 1675 (2 ex); 1/3 taler: 1673, 1676, okänt</p> <p><i>Braunschweig stad</i> 2/3 taler: 1675, 1676</p> <p><i>Colmar stad</i> Gulden (60 kr): 1670 (2 ex), okänt (2 ex)</p> <p><i>Goslar stad</i> Gulden (60 kr): 1675; 2/3 taler: 1675</p> <p><i>Hagenau stad</i> Gulden (60 kr): 1669 (3 ex); 1/2 gulden (30 kr): 1669</p> <p><i>Hannover stad</i> 12 mariengroschen: 1669, 1670 (2 ex), 1671 (2 ex), 1672</p> <p><i>Hildesheim stad</i> 12 mariengroschen: 1675 (2 ex), 1676</p>	<p><i>Kurfurstendömet Sachsen</i> Gulden (60 kr): 1669; 2/3 taler: 1669, 1670, 1675, 1679 (2 ex), 1680 (2 ex); 1/3 taler: 1666, 1668 (5 ex), 1669 (2 ex), 1672, 1673, 1674 (4 ex), 1675, 1677, 1680</p> <p><i>Lübeck stad</i> 2 mark: 1672</p> <p><i>Magdeburg stad</i> 2/3 taler: 1674 (6 ex), 1675 (2 ex), 1676; 1/3 taler: 1673</p> <p><i>Osnabrück stift</i> 24 mariengroschen: 1675, 1676; 12 mariengroschen: 1672, 1675 (2 ex)</p> <p><i>Strassburg stad</i> Gulden (60 kr): okänt (5 ex)</p> <p><i>Strassburg stift</i> Gulden (60 kr): 1668 (2 ex)</p> <p><i>Svenska Bremen</i> 2/3 taler: 1674</p> <p><i>Svenska Pommern</i> 1/3 taler: 1672 (2 ex), okänt</p> <p><i>Sverige</i> 2 mark: 1665, 1671, okänt</p>
--	---

Tabell 1. 132 mynt med Strasbourgs kontramarkering publicerade av Müller-Hengstenberg och i Künkers auktionskataloger från 2018 och 2019.

kerade med Strasbourgs vapen finns även i privat ägo och kan dyka upp på auktion. Till exempel sålde Künker två exceptionella samlingar av sådana mynt 2018 och 2019 med respektive 30 och 20 exemplar.⁴ Det är värt att notera att några andra kontramarkerade 2-marker 1673 har kommit ut på myntmarknaden de sista åren.⁵ Denna mynttyp verkar vara den vanligaste bland de svenska mynten med Strasbourgs kontramarkering.

Data i *Tabell 1* bygger på 132 kontramarkerade mynt publicerade av Müller-Hengstenberg och i Künkers auktionskataloger från 2018 och 2019. Den absolut största delen är tyska och har präglats i olika områden av det tysk-romerska riket, ofta långt ifrån Strasbourg. I gruppen ingår också ett litet antal mynt präglade i svenska Pommern, så kallade besittningsmynt. Totalt utgör de pommerska mynten mindre än tre procent av

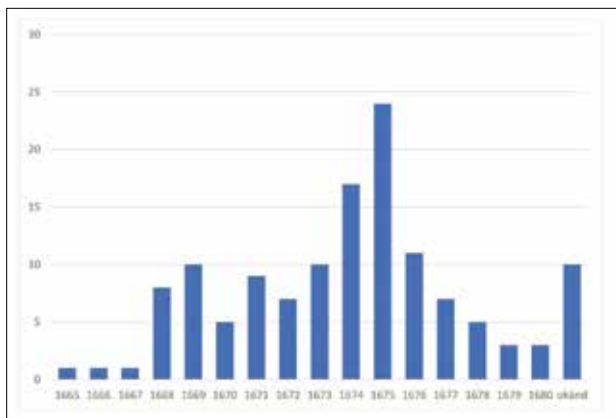
de mynt som kontramarkerats med Strasbourgs vapensköld och lilja. Det finns dessutom några rikssvenska mynt i gruppen, som exemplet i artikeln. Dessa mynt cirkulerade i det tysk-romerska riket tillsammans med pommerska mynt, där deras värde motsvarade ungefär tyska valörer.⁶

Flera olika valörer är representerade bland de undersökta mynten, såsom gulden, 2 mark, 2/3 taler och 24 mariengroschen (*Tabell 1*). Trots detta och trots att mynten präglats i många olika områden har materialet mycket gemensamt. För det första är alla de kontramarkerade mynten i silver. Inga billonmynt eller guldmynt finns med även om de också cirkulerat i Strasbourg. För det andra består myntmaterialet exklusivt av höga silvervalörer, de flesta med ett värde av 30 eller 60 kreutzer. Dessa mynt var bland de högsta valörerna i den tyska myntcirkulationen vid den tiden.⁷

En kontramarkering, olika tolkningar

Kontramarkeringen 'Strasbourgs vapen /lilja' har ofta kopplats till Frankrikes erövring av Strasbourg i september 1681 och en förordning undertecknad ett par månader efteråt av den första franska intendenten av Alsace Jacques de la Grange.⁸ Förordningen påbjuder att:

[...] *de floriner och halva floriner präglade med stammar från svenskarna, danskarna, både andliga och världsliga kurfurstar, husen Braunschweig och Lüneburg, lantgrevskapet Hessen-Kassel och Darmstadt, grevarna av Hanau, biskopen av Strassburg, pfalzgreven i Veldenz, städerna Strassburg, Lübeck, Frankfurt, Hagenau, Colmar, Goslar, Bremen, Hamburg, Magdenburg och Hildesheim som är giltiga i Strassburg med ett värde av fyrtio sols ska markeras med en lilja under ledning av*

3. Kronologisk förteckning över de 132 mynten med Strasbourgs kontramarkering som ingår i Tabell 1.

denna stads rådmän och hädanefter mottagas och utbyttas för trettiosju franska sols, de halva floriner för arton franska sols och sex deniers [...].⁹

Med andra ord infördes en kontramarkering 1681 av den franska administrationen för att styra myntcirkulationen i den nyerövrade staden. Som det står i texten fanns det i Strasbourg mynt från många olika områden, inklusive Sverige och Danmark. Den franska kungen kunde inte acceptera detta, men han kunde inte heller byta radikalt till ett nytt system och därmed riskera att förstöra Strasbourgs ekonomi ännu mer. Han valde därför att tillfälligt reglera myntcirkulationen genom kontramarkering och devaluering. Kontramarkeringen av BNF:s 2-mark och av andra utländska mynt i Strasbourg kan alltså ses som ett första steg mot en integration av staden i det franska myntsystemet.

Det finns inte någon skriftlig källa som anger när de utländska mynten slutade kontramarkeras i Strasbourg, men vi kan konstatera att inget mynt präglat efter 1680 är med i våra listor (Bild 3). Det kan tyda på att kontramarkeringen användes bara under en mycket kort tid, förslagsvis några månader under åren 1681 och 1682. Men varför så kort tid? Redan 1682 infördes i Strasbourg en stadsmyntning enligt den franska myntråknings och detta kan ha bidragit till

att göra kontramarkeringen onödig. Den nya myntningen var omfattande: cirka 7 miljoner mynt präglades i Strasbourgs myntverk mellan 1682 och 1690 enligt en beräkning skickad 1690 till Ludvig XIV, till största delen med valör 30 sols.¹⁰

Ett sådant kronologiskt schema är inte helt otänkbara, men samtidigt låter det märkligt att åren 1681 och 1682 inte alls är representerade bland de listade mynten (Bild 3). Hur kan detta förklaras, när det framgår att den franska kontramarkeringen pågick åtminstone fram till mitten av 1682? En möjlighet är faktiskt att kontramarkeringen 'Strasbourgs vapen/lilja' och den kontramarkering som behandlas i förordningen från 1681 är två olika saker. Det är inte bara gruppens kronologiska sammansättning som skulle kunna tala för detta utan även olikheten mellan kontramarkeringens beskrivning och utseende. Enligt förordningen ska kontramarkeringen bestå endast av en lilja, medan den kontramarkering som lyfts fram hittills i artikeln består av både Strasbourgs vapen och lilja.

Det finns en kontramarkering från 1600-talet bestående endast av en lilja, men gruppen är så liten att det är svårt att förstå i vilket sammanhang den använts. Ett mynt försett med lilja är dock mycket intressant: en 30-sol från Strasbourg präglat 1682.¹¹ Myntet kan tyda på att

kontramarkeringen 'lilja' kommer i bruk lite senare än kontramarkeringen 'Strasbourgs vapen /lilja', vilket som sagt inte förekommer på mynt präglade efter 1680.

Om det sista alternativet gäller skulle det betyda att kontramarkeringen 'Strasbourgs vapen/lilja' infördes kort före Frankrikes erövring av Strasbourg, det vill säga någon gång på 1670-talet eller cirka 1680. Hypotesen är inte helt orimlig. I det tysk-romerska riket var det då mycket vanligt att kontramarkera mynt, ett sätt att rensa bort de många dåliga mynt som var i cirkulation trots myntfördraget i Zinna 1670.¹² BNF:s 2-mark kan därför ha kontramarkerats när Strasbourg var fortfarande en del av det tysk-romerska riket.

Det är svårt att säga vilken tolkning som är mest rimlig. Förordningen från 1681 pekar i en riktning och gruppens kronologiska sammansättning i en annan. Men oavsett vad som är förklaringen kan man dra följande slutsats utifrån förordningen: I början av 1680-talet fanns det en liten del av Ludvig XIV:s rike där svenska kontramarkerade mynt kunde användas som ett lagligt betalningsmedel, nämligen i den nyerövrade staden Strasbourg.

Noter

¹ Jag vill tacka Sven Svenssons stiftelse för bidraget och Paul Froment på BNF för framtagning av de engelska och svenska mynten.

² Registres et inventaires des collections. *Inventaire des monnaies d'Angleterre, Pologne, Russie, Danemark, Suède, Amérique et des monnaies obsidionales*. BNF Cote Ms. 43. Ej daterad, ej paginerad.

³ Det finns några andra artiklar som behandlar de numismatiska kontakterna mellan Sverige och Strasbourg/Alsace på 1600-talet. Se till exempel: Bornemann 2013 och Ulonska 2014.

⁴ Künker 2018, nr 6251–6280; Künker 2019, nr 2793, 2795–2813.

⁵ Se till exempel MISAB 2010, nr 133.

⁶ Se Jonsson 1999.

⁷ Jonsson 1999, s. 4.

- ⁸ Mowat 1902; Blanchet & Dieudonné 1916, s. 141–2; Muller 1927; Müller-Hengstenberg 1974.
- ⁹ Hela förordningen kan hittas på franska och tyska i Mowat 1902.
- ¹⁰ Greissler 1996, s. 316–7.
- ¹¹ Künker 2019, nr 2794.
- ¹² Ehrend & Schreier 1975, s. 24–6; se även Roll 1910.

Källor och litteratur

- Bornemann, D. 2013. Autour d'une monnaie suédoise du 17e siècle trouvée en Alsace : les Suédois et la guerre de Trente Ans, *La Revue de la BNU*, Vol. 8, s. 82–7.
- Dieudonné, A. 1916. *Manuel de numismatique française. T. II. Monnaies royales françaises depuis Hugues Capet jusqu'à la Révolution*. Picard, Paris.
- Ehrend, H. & Schreier, U. 1975. Gegenstempel auf Münzen. *Numismatische Gesellschaft*, Speyer.
- Greissler, P. 1996. Les monnaies spécifiques de Strasbourg (1682–1690), *Revue numismatique*, 6e série – tome 151, s. 307–25.
- Jonsson, K. 1999. En 1600-talsskatt från Svenska Pommern?, *SNT*, 1999:1, s. 4–6.
- Künker, 2018. *Auktion 314: Teil 2 – Münzen und Medaillen aus Mittelalter und Neuzeit*. Osnabrück.
- Künker, 2019. *Auktion 323: Französische Münzen und Medaillen*. Osnabrück.
- MISAB, 2010. *Samling Rosenlund m.fl. Auktion 2*. Stockholm.
- Mowat, R. 1902. *Mélanges & documents. Ordonnance du 29 novembre 1681*, *Revue numismatique*, 4e série – tome 6, s. 128–32.
- Muller, C. 1927. Les contremarques monétaires de Strasbourg de 1681, *Revue d'Alsace*, vol. 74, s. 613–7.
- Müller-Hengstenberg, H. 1974. Stadt-Straßburger Gegenstempel 1681. *Numismatisches Nachrichtenblatt*, Jahrgang 23, s. 169–72.
- Roll, K. 1910. Die Salzburger Münzmerkung vom Jahre 1681. *Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde*, Jahrgang 50, s. 231–84.
- SM = Carlberg, D., Hemmingsson, B. & Wijk, M. 2022. *Sveriges mynt 1521–2021*.
- Ulonska, M. 2014. Gustav II Adolfs dukat från Strassburg (Strasbourg), *SNT*, 2014:5, s. 100–3.

Svenska Numismatiska Föreningens jubileumsmedalj. Silver. Diameter 45 mm.
Konstnär: Peter Linde.

FOTO: MAGNUS WIJK.

Medalj från SNF i samband med 150-årsjubileet 1873–2023

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN ger i år ut en medalj – nr 86 i föreningens medaljserie – i samband med föreningens 150-årsjubileum 1873–2023. Föreningens höge beskyddare kung Carl XVI Gustaf firas även med sina femtio år på svenska tronen. Medaljkonstnären och skulptören Peter Linde har svarat för det konstnärliga utförandet av medaljen.

Åtsidan av medaljen visar ett porträtt av kung Carl XVI Gustaf med texten CARL XVI GUSTAF – KONUNG I 50 ÅR – SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS HÖGE BESKYDDARE med flöde som ett ornament runt porträttet. Peter Lindes signatur är präglad under porträttet.

Frånsidan visar en plakett med texten SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS 150-ÅRSJUBILEUM 2023 omgiven av lagerblad och bär.

Medaljen har tillverkats i två exemplar i förgyllt silver att tilldelas kung Carl XVI Gustaf respektive förvaras på SNF:s kansli; 50 exemplar i silver att tilldelas kungens barn respektive försäljas; samt 250 exemplar i brons att utdelas till deltagarna vid jubileumsmiddagen respektive försäljas.

Medaljen i silver (925/1000) har en diameter 45 mm, tjocklek 5 mm och en vikt av cirka 59 gram.

Beställning

Silver- och bronsmedaljer kan beställas genom e-post till curt.ekstrom@gmail.com. Betalning görs till SNF:s bankgirokonto 219-0502.

Priset för silvermedaljen är 2 000 kronor och för bronsmedaljen 500 kronor. För leverans per post tillkommer en portokostnad om 50 kronor. Vid beställningen ange typ av medalj, antal, namn och adress.

De beställda medaljerna kan även avhämtas på SNF:s kansli i Stockholm. Meddela gärna detta vid beställningen – då bortfaller porto-kostnaden.

Curt Ekström

SNT-register

Sedan 1990 har register över föregående års artiklar och notiser i SNT presenterats i februarinumret.

På SNF:s hemsida – www.numismatik.se – finns titel- och författarregister i sökbart pdf-format ända från 1977 till och med 2022.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS 150-ÅRSJUBILEUM DEN 20 – 21 MAJ 2023

∞ PROGRAM ∞

LÖRDAG 20 MAJ

Barocksalen, Historiska museet, Narvavägen 13–17, 114 84 Stockholm

10:00 Mingel

10:30 Curt Ekström – översiktsföredrag om SNF:s 150 år

11:30 Lunch

13:00 Jan-Olof Björk – föredrag om Magnus Lagerberg
Jens Christian Moesgaard – föredrag om *SNF:s jubileumsbok*
Lennart Castenhag – föredrag om boken *England till år 927*

14:30 Kaffepaus

15:00 Besök på Ekonomiska museet – Kungliga myntkabinetten

17:00 Paus

19:00 JUBILEUMSMIDDAG PÅ OPERATERRASSEN

Karl XII:s torg 1, 111 47 Stockholm

Bo Gustavsson – toastmaster

Peter Linde – presentation av jubileumsmedaljen

Curt Ekström – belöningar m.m.

SÖNDAG 21 MAJ

SNF:s myntauktion nr 180 på Armémuseum, Riddargatan 13, 114 51 Stockholm

11:00 Visning av auktionsobjekten – Kaffe

12:30 Lunch

13:45 Per-Erik Andersson – MISAB:s auktionsverksamhet 2009 till 2023

14:00 Auktion

17:00 Avslutning

SNF:s medlemmar med respektive är hjärtligt välkomna till Stockholm för firandet av 150-årsjubileet enligt programmet ovan. Anmälningdatum om deltagande är *senast den 15 februari* med anledning av bokningen för jubileumsmiddagen på Operaterrassen. Vid middagen gäller klädkoden kavaj.

Kostnaden för middagen är 500 kronor, varvid SNF gått in med en kraftig subventionering. I övrigt svarar deltagarna själva för kostnaden av resor, hotell och luncher.

Hotellförslag

Nära Historiska museet:

Hotel Wellington, Storgatan 6, 114 51 Stockholm, <https://www.wellington.se/>

Best Western Hotel Karlaplan, Skeppargatan 82, 11459 Stockholm, <https://www.hotelkarlaplan.se/>

Nära Operan:

Hobo Hotel, Brunkebergstorg 4, 111 51 Stockholm, <https://hobo.se>

Downtown Camper, Brunkebergstorg 9, 111 51 Stockholm, <https://www.scandichotels.com>

Drottning Victorias Örlögshem, Teatergatan 3, 111 48 Stockholm, <https://www.orlogshemmet.com>

Anmälan

Anmälan till jubileumsfesten görs med e-post till curt.ekstrom@gmail.com med angivande av namn och adress för deltagande av SNF-medlem och eventuell respektive. Middagskostnaden betalas till SNF:s bankgiro 219-0502.

Meddela gärna också om någon del av programmet inte är aktuell att delta i.

Karl XII:s mynttecken

Nödmynten 1715–1719

UNDER HÖSTEN 1699 hade en koalition bildats mellan Danmark, Ryssland och Polen. Syftet med koalitionen var att ointetgöra den svenska stormakten. Under vintern 1700 angrep Danmark Holstein-Gottorp och ryska trupper belägrade Narva. *Det stora nordiska kriget* hade inletts.

Karl XII hade som artonåring krönts till kung tre år tidigare och han försvarade sitt rike med framgång, men med nederlaget vid Poltava 1709 vände krigslyckan. Kriget blev mycket kostsamt för Sverige och det gällde att snabbt hitta former för att få ekonomin på fötter.

I Stralsund år 1715 träffade Karl XII den tyske statsmannen Georg Heinrich von Görtz. Denne hade med framgång skött Holstein-Gottorps finanser och han lockades till Sverige för att få ordningen på den svenska ekonomin. Georg Heinrich von Görtz blev chef för Upphandlingsdeputationen, ett ämbetsverk som ansvarade för de svenska finanserna.

Ganska snart skulle mynttecknen komma att göra entré i svensk ekonomi. Vem som kom på idén med mynttecken är oklart, men det är inte alls säkert att det var von Görtz. Tingström har gissat på Casten Feif som var med Karl XII i Turkiet. Men det blev von Görtz som fick bära ansvaret för *de förhatliga nödmynten*, trots att han gjorde sitt bästa för att begränsa dem. Efter Karl XII:s död häktades von Görtz. Han halshöggs 1719 efter en summarisk rättegång.

Det första nödmyntet slogs 1715 men kom inte ut förrän våren 1716. I förordningen utlovades att det skulle inlösas i gott mynt och det var därför inget mynt i egentlig mening. Det var en statsobligation, räntelös, men på grund av inskriften kunde den gå utan särskild värdering som ett mynt på 1 daler sm.¹

Bertel Tingström tillstår att det inte var fel att ge ut mynttecken för att stärka statens finanser. Felet var att mynttecknen gavs ut i alltför stora upplagor.² Mynttecknen präglades i Stockholm, och blev därmed de första kopparmynten som präglades vid Stockholms myntverk. Myntmästare i Stockholm under denna period var Lorenz Careelberg.

Under åren 1716 till 1719 kom tio olika mynttecken ut i cirkulation. På fransidorna finner vi valören 1 daler sm, och det var som 1 daler sm som nästan alla mynttecken kom i cirkulation. Dock inte det sista mynttecknet Hoppet. Detta mynttecken kom i cirkulation som 2 öre sm.

Gravörer

Carl Gustav Hartman gick i lära hos Arvid Karlsteen som bekymrade sig över elevens alkoholproblem. I brist på andra alternativ anställdes i alla fall Hartman av Upphandlingsdeputationen som stämpelsnidare vid myntverket i Stralsund 1715.

Men Hartman dök aldrig upp på sin nya arbetsplats. Han blev i stället kvar i Karlskrona, där han förbrukade både löneförskott och reskassa. Karl XII förbarmade sig över Hartman år 1716 och såg till att han fick respengar för att kunna återvända till Stockholm,

där arbete med att gravera stammar åt Upphandlingsdeputationen väntade.³

Det verkar således som om Hartman återvände till Stockholm och det är möjligt att han sattes i arbete med att gravera stammar till Wett och Wapen. Det får i alla fall bli vår arbetshypotes.

Arvid Karlsteen gick ur tiden den 3 maj 1718. I slutet av sitt liv drabbades han av sjukdom i omgångar, men under 1717 verkar han ha återfått arbetsförmågan. Ända till årets slut tycks Karlsteen ensam ha graverat stammar till det ordinarie myntet och ännu den 19 december 1717 omtalas han vid ett sammanträde i Kammarkollegiet.

Vem som graverade stammar till Wett och Wapen är inte lätt att reda ut. Stiernstedt ger oss inga upplysningar på den punkten, men han uppger om att präglingen av Wett och Wapen kom igång den 11 maj 1717 och slutfördes den 27 januari 1718. Zachris Hartwig Arensburg anlände till Sverige i slutet av år 1717.⁴

Uppgiften om att det fanns färdiga stammar i maj 1717 och att Arensburg anlände till Sverige i slutet av år 1717 gör att vi kan utesluta honom som gravör för Wett och Wapen.

Den stora upplagan av mynttecknet Mercurius torde ha krävt fler än 25 par stammar. Av den anledningen var Arensburg sannolikt inte den ende som graverade stammar till Mercurius. Det har inte gått att få fram vem/vilka som ytterligare var delaktiga som gravörer, men som arbetshypotes föreslås Carl Gustav Hartman.

Några få mynttecken med Mercurius utkom strax före nyårsafton 1718, resten kom i cirkulation under vintern 1719. Mercurius kom således ut under drottning Ulrika Eleonoras regeringstid.

Spelpenning från 1700-talet.
Diameter 22 mm, vikt 2,50 g.
Koppar. Profilen på åtsidan har tolkats som baron von Görtz. På fransidan ses Mercurius, samma som på mynttecknet utgivet 1718. Ref.: Holst nr 144.

FOTO: L. CASTENHAG.

Varianter

Totalt producerades nära 42 miljoner mynttecken. För att prägla dessa åtgick mängder med stampar, vilket gav upphov till en ansenlig variationsrikedom. I *Sveriges mynt 1521–2021* (SM-boken) finns följande varianter förtecknade. SM 218a: (IVPITER), SM 218b (IVPITLR). SM 221a: (Mars med svärd), SM 221b: (Mars utan svärd).

För den som vill ge sig i kast med att försöka identifiera alla förekommande varianter hos alla mynttecken väntar många timmars stimulerande arbete.

Det kan också nämnas att bland mynttecknen finns förfalskningar.

Lennart Castenhag

Noter

¹ Tingström. *Stormaktstidens penningväsen*, s. 194–195.

² Tingström. *Avesta Myntmuseum*, s. 96.

³ Stenström s. 125.

⁴ Stiernstedt s. 297–305.

Referenser

Carlberg, D., Hemmingsson, B., Wijk, M.: *Sveriges mynt 1521–2021*. 2022.

Den svenska mynthistorien – Frihetstiden och den gustavianska perioden. 2007.

Holst G.: *Spelpenningar avsedda för kortspel*. 1977.

Stenström, S.: *Arvid Karlsteen – hans liv och verk*. 1944.

Stiernstedt, A. W.: *Om kopparmyntningen i Sverige och dess utländska besittningar*. 1863.

Tingström B.: *Avesta Myntmuseum. Numismatiska meddelanden XXXIX*. 1995.

— *Stormaktstidens penningväsen. Numismatiska meddelanden XL*. 1995.

Wallroth K.-A.: *Sveriges mynt 1449–1917. Numismatiska meddelanden XXII*. 1918.

MYNTTECKEN

Det första nödmyntet, "Kronan", präglades 1715 och utgavs 1716. Diameter 24 mm, vikt 3,6 g. Vertikalt räfflad rand. Ref.: SM 214.

Gravör: Arvid Karlsteen.

FOTO: KMK/GABRIEL HILDEBRAND.

I. Kronan

Mynttecken var den officiella benämningen på hela nödmyntsserien i koppar, om vilken det hade beslutats under Karl XII:s regering. Åsatt valör var 1 daler sm och vikten 3,6 gram på de första utgivna mynttecknen. De skulle i värde motsvara det betydligt tyngre (756 gram) plåtmyntet med samma valör.

Serien inleddes med det som visar en kunglig krona och har året 1715. Det utkom i april 1716 enligt förordningen daterad 19 augusti 1715. Upplagen var 2 189 000 exemplar. Det hade utformats av Arvid Karlsteen, som var gravör vid Myntverket i Stockholm 1680 till 1717. Där var Lorentz Careelberg myntmästare åren 1706 till 1722, alltså under hela den tid nödmynten utkom.

Elias Brenner, som då var assessor i Antikvitetsarkivet, hade i maj 1715 inlämnat en förslagsritning till Kammarkollegiet. Hans idé var att visa Karl XII:s porträtt på ena sidan – vilket inte var brukligt på låga valörer – jämte vissa efterfrågade åtgärder för att hindra förfalskning. Efter en hel del ändringar blev resultatet det vi kan se på bilden ovan.

Namnet på nödmyntsseriens inledande utgåva skrevs i samtiden som "mynttecknet med kronan". Men varför just denna benämning? Ordet mynttecken användes såväl i de kungliga förordningarna som liktydigt med polletter i numismatikern Erik Thunius (1698–1754) tryckta arbete om runda kopparmynt i Sverige (1731), där en rubrik lyder: *Swenska Myntetecken eller Poletter*. Vi kan jämföra "tecken" med engelskans *token*, som motsvaras av svenskans pollett och nödmynt.

Brenner, som var född 1647, avled den 16 januari 1717. Då hade "Kronan" redan avlösts i oktober 1716 av *Publica Fide*, varom mer i kommande nummer.

Monica Golabiewski Lannby

Referenser

Castenhag, L.: sonesgarden.se/Gamla_mynt/Karl_XII_nodmynt_dec_2009/KXII_nodmynt_dec09.html

— Karl XII:s mynttecken – nödmynten 1715–1719. *SNT* 2023:1.

Hemmingsson, B.: Elias Brenner och 1715 års mynttecken. *SNT* 2000:2, s. 36–38.

SM = *Sveriges mynt 1521–2021*. 2022.

ANSÖKNINGAR TILL

Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR

Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst,
se-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 2022

SNT samt artikel- och författarregister finns i pdf-format
på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida:
www.numismatik.se

ARTIKLAR OCH NOTISER	NR	SID.
Bergroth, Tom C. Det svenska ordensväsendet återuppstår	5	119
Burström, Nanouschka M. Kultur arv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Björk, Jan-Olof Krig och numismatik	5	110–112
Everlövsskatten hålls samman (<i>& Lena Gerholm, Cecilia von Heijne</i>)	5	112
Ett par inkusumpräglade nödmynt	6	142–143
Carlberg, Dan Kultur arv till salu – replik (<i>& Bengt Hemmingsson</i>)	3	60
En intressant afton om våra myntfynd i öster (<i>Föreningskväll med SNF</i>)	8	191
Carlsson, Hans Hans Carlssons numismatiska minnen:		
Del 1 – Ethelredmynt för en krona styck (<i>& Bo Gunnarsson</i>)	3	61
Del 2 – Biobiljett för kufiskt mynt (<i>& Bo Gunnarsson</i>)	4	89
Del 3 – Ask med mynt från Fardume (<i>& Bo Gunnarsson</i>)	5	114–115
Del 4 – Den missbelätne auktionisten (<i>& Bo Gunnarsson</i>)	6	133
Del 5 – Sudergårdaskatten och sjörövare på Fårö (<i>& Bo Gunnarsson</i>)	7	159–161
Carlsson, Per-Göran Myntskåp väcker numismatiska minnen	4	83–85
Svensk numismatik på Youtube	4	95
Castenhag, Lennart Kvartsskilling 1806 i silver – "tillfällighetsprägling"	4	86–87
Vikingatidens silver – varifrån kom det?	7	153–155 + omslag
Runor på mynt präglade i Britannien	8	182–185
Ekström, Curt Svenska Numismatiska Föreningen har sålt Myntauktioner i Sverige AB	6	139
Eriksson, Lars Verksamhetsberättelse och årsredovisning för år 2021 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen (<i>& Ingemar Svenson</i>)	3	63–67
Falkensson, Roland Litet referat från Nola Myntklubb	1	11
Gerholm, Lena Everlövsskatten hålls samman (<i>& Jan-Olof Björk, Cecilia von Heijne</i>)	5	112
Golabiewski Lannby, Monica Sparbankernas flitiga bin och bössor	1	22
Abo & Gote (<i>Pengar i folkmun</i>)	1	23

Källaren Pelikan och Café Klotet [polletter]	2	36 + omslag
Sigtunapenningen från 1200-talet	2	37–39
Tio öre titten	2	45
Sedelgravör Gunnar Nehls gästade SNF (<i>Föreningskväll med SNF</i>)	3	71
Kristin, carolin och gustav (<i>Pengar i folkmun</i>)	3	72 + omslag
Bagare, batting, gubbe och vase (<i>Pengar i folkmun</i>)	4	96
Svordom i lönnedom – daler, fansedlar (<i>Pengar i folkmun</i>)	5	115
Bengt Jonshult och Par Bricole (<i>Föreningskväll med SNF</i>)	5	117
"Uti dessa riksgälds-tider"	6	140–141
Myntplättar	7	155
Grundstenar och tidskaplar	7	162
Allt är inte guld som glimmar (<i>Pengar i folkmun</i>)	8	190
Gunnarsson, Bo		
Kviende, Othems – och ännu ett mynt som blev souvenir!	2	40–41
Hans Carlssons numismatiska minnen:		
Del 1 – Ethelredmynt för en krona styck (<i>& Hans Carlsson</i>)	3	61
Del 2 – Biobiljett för kufiskt mynt (<i>& Hans Carlsson</i>)	4	89
Del 3 – Ask med mynt från Fardume (<i>& Hans Carlsson</i>)	5	114–115
Del 4 – Den missbelätne auktionisten (<i>& Hans Carlsson</i>)	6	133
Del 5 – Sudergårdaskatten och sjörövare på Färö (<i>& Hans Carlsson</i>)	7	159–161
Numismatisk mersmak	8	180–181
Gustavsson, Bo		
Bernt Thelin ny mottagare av Berit Ring-diplomet	4	87
Hassel, Theodor		
Några nya rön kring Georg de Laval och hans samlingar	6	138–139
Hedlund, Ragnar		
Disputation om medaljkonst i Lund	1	20
Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Heijne, Cecilia von		
Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Everlövsskatten hålls samman (<i>& Lena Gerholm, Jan-Olof Björk</i>)	5	112
Minnesmedalj över Kungliga myntkabinetets samlingar	8	186–187
Hemmingsson, Bengt		
Lars Bergencreutz – officer och myntmästare	3	57–60
Kulturarv till salu – replik (<i>& Dan Carlberg</i>)	3	60
Johan Michelsson och Johan Planting – två myntgravörer i Avesta	4	81–83
Holmberg, Kjell		
Två förbisedda tidigmedeltida myntgrupper av svealandstyp	1	17–19
Hårdh, Birgitta		
Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Ingvardson, Gitte T.		
Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Josefsen, Magne		
Om korsbrakteaten på stempelavslag fra Lødøse	6	129–132
Karsten, Per		
Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Kilger, Christoph		
Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44

Lundgren, Denise Nya myntfynd i Åhus	6	134–136
Moesgaard, Jens Christian Kulturarv till salu (<i>m.fl.</i>)	2	44
Kungliga Myntkabinettet fyller 450 år – trekroner, krig og inflation	5	105–109
Stockholms Universitet udbyder on-line Numismatikkursus	5	118
Nielsen, Preben Var var utställningen? [medalj] (<i>Frågespalt</i>)	8	190
Nord, Anders G. Analys av svenska bronsmynt (<i>& Kate Tronner</i>)	7	156–158
Nordlind, Ulf Konstakademiens pris till Kerstin Östberg (<i>Personalia</i>)	5	116
Sundin, Johan Bredpräglade mynt (<i>Felpräglad</i>)	3	70
Mynt med tomslag (<i>Felpräglad</i>)	7	163
Sundquist, Torbjörn <i>Holmia Literata</i> 1701 och 1707. Del 1 – Elias Brenner	1	5–10
<i>Holmia Literata</i> 1701 och 1707. Del 2 – Nils Keder	2	33–35
Tillägg till artiklar om Elias Brenner och Nils Keder i <i>Holmia Literata</i> 1701 och 1707	5	113
Svenson, Ingemar Föreningens julaktivitet 2021	2	42–43
Verksamhetsberättelse och årsredovisning för år 2021 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen (<i>& Lars Eriksson</i>)	3	63–67
Thelin, Bernt Subskription på predikningar (<i>Pressklipp 1790</i>)	7	163
Pollettmöte i Göteborg	7	164
Tronner, Kate Analys av svenska bronsmynt (<i>& Anders G. Nord</i>)	7	156–158
Wettmark, Martin Förväxlade myntämnen (<i>Felpräglad</i>)	1	19
Mynt med avvikande stampställning (<i>Felpräglad</i>)	5	119
Åverkade mynt (<i>Felpräglad</i>)	6	143
Widell, Magnus Planering för danska sedlar under dansk-svenska kriget 1808–1809	8	177–180
Åqvist, Elisabeth Snedpräglade mynt (<i>Felpräglad</i>)	2	46
Kantex med böjda kantex (<i>Felpräglad</i>)	4	91
Östberg, Kerstin FIDEM i Tokyo (<i>Medaljkongress</i>)	6	136
Utan angiven författare Svärigheter att få bilringar (<i>Pressklipp 1918</i>)	1	11
Välkommen till Ekonomiska museet – Kungliga myntkabinettet (<i>Föreläsningar</i>)	2	45
Romerska bronsmynt [Georgia Galani] (<i>Disputation</i>)	2	45
Okynniga pojkar och detektiva polisen (<i>Pressklipp 1899</i>)	2	46
Mynträknaren "Precise" (<i>Pressklipp 1934</i>)	3	70
Kö framför pollettluckan (<i>Pressklipp 1891</i>)	4	90
Köttsoppa för 15 öre (<i>Pressklipp 1891</i>)	4	90
Folkkök på Söder (<i>Pressklipp 1891</i>)	4	90

Folkkök på Kungsholmen (<i>Pressklipp 1891</i>)	4	90
Samlingarna 450 år (<i>Kungliga Myntkabinetet</i>)	4	95
<i>Bank Note of the Year (Nätnytt)</i>	5	112
Nedsatta ångslupsavgifter (<i>Pressklipp 1891</i>)	5	118
Äretecken (<i>Pressklipp 1850</i>)	6	136
Pollettbössan (<i>Nätnytt</i>) [pdf]	6	137
Sverige värmland för Nordisk Numismatisk Union	6	143
Subskription på predikningar (<i>Pressklipp 1790</i>)	7	163
Gamla brittiska sedlar blir ogiltiga (<i>Nätnytt</i>)	7	166
Stort myntsug efter drottningens död (<i>Nätnytt</i>)	7	166
Oskarshamnsbanken (<i>Pressklipp 1891</i>)	8	190
Statens historiska museers samlingar (<i>Nätnytt</i>)	8	190

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER

Rolf Sandström: <i>Mitt liv som myntsamlare</i> . 2020. (Bo Gustavsson)	1	21
Morten Eske Mortensen: <i>Svensk Numismatisk Bibliografi 1903–2019</i> . 2020. (Per-Göran Carlsson)	3	68–69
Berndt Göhle: <i>Karl XI:s mynt. 2 mark</i> . 2022. (Per-Göran Carlsson)	4	92–93
Sven Lindskog: <i>Musikaliska akademimedaljer</i> . 2021. (Monica Golabiewski Lannby)	4	94
Georgia Galani: <i>Imprints of Roman imperialism. Bronze coinages in the Republican eastern provinces</i> . 2022. (Ragnar Hedlund) [pdf]	5	116
Bo Franzén, Gösta Hedegård, Roger Svensson: <i>Acta Monetaria Sueciae. Sveriges handlingar om mynt, priser och ädelmetaller 1164–1318</i> . 2020. (Jens Christian Moesgaard)	6	137
Dan Carlberg, Bengt Hemmingsson, Magnus Wijk: <i>Sveriges mynt 1521–2021</i> . 2022. (Lennart Castenhag)	7	166
Eckhart Pick: <i>Die Münzprägung der schwedischen Besatzung in Mainz 1631 bis 1636 unter der Familie Ayrer (Ey(e)rer und Benedikt Stephani (Steffen)</i> . 2021. (Bengt Hemmingsson)	8	188–189

BOKTIPS & LÄSTIPS

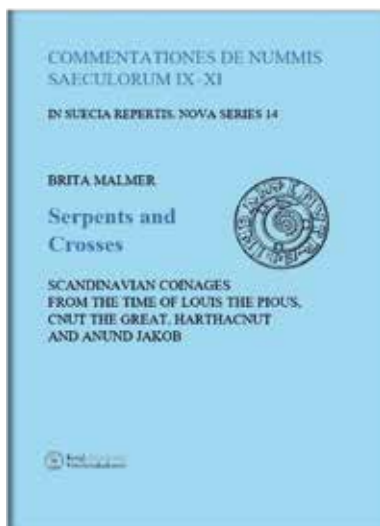
Ylva Haidenthaler: <i>The Medal in Early Modern Sweden: Significances and Practice</i> . 2021.	1	20
Sven Lindskog: <i>Musikaliska akademimedaljer</i> . 2021.	1	20
John Pedersen: <i>Nordiske Kunstmedaljer</i> . 2021.	1	21
Roger Svensson: <i>Renovatio Monetae. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa</i> . 2012. [pdf]	1	23
<i>Myntstudier</i> [pdf]	2	45
NUM	2	45
Årets bok om svensk historia	2	45
<i>Numismatisches Nachrichtenblatt: Der Erfurter Gustav-Adolf-pokal</i> [pdf]	3	69
Det nionde påvebullasigillet [pdf]	3	69
Yngve Karlsson: <i>Silver Coins of the Muslim Caliphate. I. The Umayyad Dynasty</i> . 2022.	7	167
Jimmy Lyhagen, Kjell Danell, Bo Gustavsson: <i>Den gröna näringen under 200 år. II. Belöningar och minnen</i> . 2022.	7	167
Majvor Östergren: <i>Ett plundrat kulturarv. Brottsplats Gotland</i> . 2022.	7	167
Lennart Castenhag: <i>England till år 927. Något om historien, mynten och kulturen</i> . 2022.	7	167
Monica Golabiewski Lannby: <i>Sveriges mynthistoria – berättad i korthet</i> . 2022.	7	167
Sven Aagaard, Inger Bolt Jørgensen, Michael Märcher: <i>Christian V. Kronemønt, speciedalere og dukater. Glückstadt 1671–1696. Kilder til numismatik og pengehistorie. VI</i> . 2022.	7	167
Frida Ehrnsten, Petteri Järvi, Tuukka Talvio (red.): <i>Medeltida silvermynt. Myntning på Åbo slott</i> . 2022.	8	187
Magnus Widell: <i>Valuter – i brist af löspening</i> . 2022.	8	187

Brita Malmer – *Serpents and Crosses*

S*erpents and Crosses* med under rubriken *Scandinavian Coinages from the time of Louis the Pious, Cnut the Great, Harthacnut and Anund Jakob* är titeln på den tredje boken av Brita Malmer i serien *Commentationes de Nummis Saeculorum IX–XI, in Suecia Repertis, Nova Series*. Volymen som ges ut postumt, är en kronologisk fortsättning på *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995–1020*, utgiven 1997, och omfattar skandinaviska imitationer med Knut den Stores Anglosaxiska mynt som förebilder. Dessutom utgör boken en uppdatering av den äldsta delen, 800-talsmynten, i Malmers doktorsavhandling från 1966, *Nordiska Mynt före år 1000*. Boken avslutas med den danska "ormtypen" som bedöms vara den mynttyp med vilket penningekonomin introducerades i Lund, då tillhörande Danmark, på 1020-talet.

Bakgrunden till boken och Brita Malmers arbete

Redan under 1700-talet väcktes frågan om publicering av de vikingatida myntfynden i Skandinavien och under det följande århundradet växte flera betydande referensverk fram. År 1846 gav Bror Emil Hildebrand ut *Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord*. Två år senare kom *Numi Cufici Regii Numopylaci Holmiensis quos omnes in terra Sueciae repertos* av Carl Johan Tornberg, som behandlade de arabiska mynten från svenska fynd förvarade i Kungliga Myntkabinettet. En utökad upplaga av Hildebrands *Anglosachsiska mynt*, dock utan den första utgåvans fyndbeskrivningar, kom 1881. De danska vikingatida mynten sammanställdes

Omslaget till boken
i ett preliminärt utförande.

av Peter Hauberg i *Myntförhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146* som publicerades år 1900 och för de i skandinaviska fynd så vanliga tyska mynten, hade Hermann Dannenberg påbörjat en omfattande publicering i flera volymer med start 1876. Trots olika dispositioner blev samtliga dessa verk så betydande att de i många fall fortfarande i dag tjänar som referensverk.

På initiativ av den dåvarande chefen för Kungliga Myntkabinettet, Nils Ludvig Rasmusson, började på 1950-talet planerna på en mera systematisk publicering ta form. Ett internationellt forskningsteam bildades och de första viktiga resultaten från den förberedande bearbetningen publicerades i de två volymerna, *Commentationes de nummis saeculorum XI–XI in Suecia repertis*, I (1961), och II (1968).

Den preliminära publiceringsplanen för de svenska fynden var en

volym för Gotland, en för Sveriges fastland med Öland och en volym för den stora mängden provenienslösa mynt. Enligt planen borde projektet kunna avslutas efter cirka fem års arbete, omkring 1960. Det visade sig emellertid att de ovanstående tillgängliga referensverken, visserligen utmärkta i många avseenden, måste kompletteras med ny forskning för att det överväldigande stora fyndmaterialet skulle kunna publiceras på ett tillfredsställande sätt.

Publiceringen av de enskilda myntfynden startade 1975 genom serien *Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt*. Latin valdes som en neutral namnkompromiss mellan seriernas språk som är engelska och tyska. Det var i samband med detta som namnet "CNS-projektet", efter de tre första ordens begynnelsebokstäver, kom att tas i bruk.

I ett föredrag på Svenska Numismatiska Föreningen år 2008¹ berättade Brita Malmer med stor inlevelse om sin numismatiska verksamhet under femtio år och då bland annat om hur hon själv, efter att ha lämnat Lund och flyttat till Stockholm 1959, snabbt blev involverad i CNS-projektet:

"De skandinaviska och bysantinska mynten kom på min lott. I fråga om de skandinaviska mynten så var min uppgift att skriva en ny "Hauberg" för tiden fram till Harald Hein och särskilt att arbeta med de skandinaviska imitationerna av engelska mynt. Både Hauberg och Hildebrand hade varit inne på ämnet och Thordeman hade

¹ Föredraget finns publicerat i sin helhet i SNT 2013:6.

bland annat 1936 betonat hur viktigt det var att få med imitationerna i den skandinaviska mynthistorien. Det var ju ett ämne som även intresserade de engelska deltagarna i projektet, men till en början respekterade de att ämnet var mitt. Jag satte igång med att teckna imitationernas omskrifter på varje myntpåse, en första grund till vidare bearbetning. En svårighet med imitationerna var ju att flertalet inskrifter inte kunde återges med grafiska medel, de måste helt enkelt tecknas. Det rörde sig om tusentals teckningar, som finns kvar på myntpåsarna än i dag ...

Samtidigt måste jag komma någon vart med min doktorsavhandling ... Det visade sig som så ofta med doktorsavhandlingar att det var nödvändigt att börja från början, det vill säga först reda ut 800-talets skandinaviska myntning. På 1950-talet var åsikten att Skandinaviens första myntning ägt rum i Birka fortfarande mycket stark. I avhandlingen försökte jag bevisa att så ingalunda var fallet och att det inte funnits någon nordisk myntning utanför Danmark före cirka 995. Men avhandlingen, *Nordiska Mynt före år 1000*, blev inte färdig förrän 1966 och under tiden hade de engelska forskarna inte kunnat bärga sig utan satt igång med att publicera stampkedjor mellan engelska mynt och skandinaviska imitationer.”

Malmers uppdrag inom museivärlden och som professor vid Numismatiska Forskningsgruppen blev under åren många. Men oförtrutet fortsatte forskningsarbetet och ambitionen att slutföra arbetet inom de områden som kommit på hennes lott. De bysantinska mynten publicerades 1989 i ett samarbete med I. Hammarberg och T. Zachrisson i *Byzantine Coins found in Sweden*. Samma år kom även hennes första del om de skandinaviska imitationerna av engelska mynt, *The Sigtuna Coinage c. 995–1005*.

Det oerhörda arbetet som Malmer lade ner på det vikingatida materialet är svårt att förstå. Men en tydlig indikation får man i inledningen

till den andra delen om de skandinaviska imitationerna, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995–1020*, utgiven 1997, där man kan läsa: ”The collection of material for this work began more than 40 years ago”. Trots att hon sedan flera år tillbaka var pensionerad skrev hon vidare i inledningen: ”I hope to complete my research into Scandinavia’s earliest coinage history in yet another volume, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 1020–1030*, in which catalogues and plates will take up much less space, leaving room for a broader survey of the history of Scandinavian coinage in a period of more than 200 years, down to the transition period about 1030 when the workshop in Sigtuna ceased production at the same time as the flourishing Danish coin industry gradually began to free itself from English influences and develop a national system of coinage.”

Genast efter publiceringen av den andra delen 1997 påbörjade hon arbetet med den tredje och avslutande volymen, än en gång med det tidskrävande arbetet att samlas in, analysera och kategorisera fakta och omsorgsfullt teckna alla inskrifter. Omfattningen utökades till att förutom utgöra en tidsmässig fortsättning av de skandinaviska imitationerna med engelska förebilder till att även omfatta en uppdatering och komplettering av de tidigaste grupperna av skandinaviska mynt som hon presenterat i sin doktorsavhandling *Nordiska Mynt före år 1000*. I en avslutande del återfinns en genomgående analys av den danska Orm-typen och med den, införandet av en penningekonomi i mitten av 1020-talet. Det slutliga namnet anpassades och blev: *Serpents and Crosses. Scandinavian Coinages from the time of Louis the Pious, Cnut the Great, Harthacnut and Anund Jakob*.

Arbetet med *Serpents and Crosses* fick läggas åt sidan vid flera tillfällen då andra uppdrag hamnade på Malmers bord. Ett av dessa var *Den Svenska Mynthistorien, Vikingatiden ca 995–1030*, som gavs ut

2010 av Svenska Numismatiska Föreningen i samarbete med Kungl. Myntkabinetet.

Med åren hade det värdefulla forskningsmaterialet som Malmer samlat på sig blivit mycket omfattande. Materialet samlades på Numismatiska Forskningsgruppen vid Stockholms universitet dit hon också flyttade sin arbetsplats.

I sina avslutande ord i föredraget för Svenska Numismatiska Föreningen sa hon:

”... på 1980-talet, började min pensionering närma sig, det kom papper från myndigheten flera år i förväg. Vad skulle jag göra som pensionär? Mycket länge hade jag den gamla drömmen att få lära mig teckna, det var det jag ville göra efter pensioneringen, kanske också få spela lite piano. Men efterhand som tiden gick bleknade drömmen. Helt upptagen av förpliktelser mot de företag jag själv delvis satt igång, CNS-projektet, mina egna ännu inte färdiga böcker om den skandinaviska myntningen efter år 1000. Det gick inte ihop, jag kunde inte bara pensionera mig från forskningsarbetet ...

Vad driver då egentligen en sådan som mig? Det är faktiskt inte någon intensiv kärlek till just numismatik, det finns andra intressanta ämnen också. Utan snarare är det plikten, man måste fullfölja vad man en gång åtagit sig.”

Brita Malmer dog hastigt i maj 2013, endast några veckor innan hon skulle fylla 88 år. En av Sveriges i särklass främsta numismatiker var då mitt uppe i slutförandet av sin sista och kompletterande bok inom det område som hon pliktfyllt ägnat största delen av sitt liv.

Bokens slutförande

Britas dotter, Elin Malmer, kontaktade bokens redaktör och dåvarande professor vid Numismatiska Forskningsgruppen, Kenneth Jonsson, med frågan om gruppen skulle kunna ta på sig uppgiften att slutföra arbetet med manuskriptet och det som Brita Malmer kallade sitt livsverk.

I samband med detta blev jag tillfrågad om jag kunde ta hand om manuskriptets katalogdel som omfattade en Exemplarkatalog över de mynt som Malmer hade registrerat samt en tillhörande bildkatalog. I manuskriptet var Bildkatalogen den del som kommit längst. Det förnämliga layoutarbetet, som i det närmaste var klart, hade gjorts av Ulrika Bornestaf på Kungl. Myntkabinetet. Utöver dessa kataloger bestod manuskriptet av bland annat en diger textdel, fyndförteckningar, stampkedjediagram inklusive förklarande text, konkordanslistor och inledande sidor till katalogerna, appendix samt en omfattande litteraturförteckning. Dessutom gällde det att vårda det omfattande kartoteket utifrån de ändringar och kompletteringar som var nödvändiga.

Det kan med all rätta tyckas vara lång tid från det att Malmer gick bort tills nu, då boken snart kommer finnas tillgänglig. Arbetet som jag började med en tid efter Malmers bortgång var inledningsvis begränsat till bokens katalogdel, den del som jag ursprungligen åtog mig att hantera. Jag bodde då i Kina för att ett och halvt år senare flytta till Estland. Möjligheterna att arbeta med materialet på distans var begränsat, vilket gjorde att många frågor fick bli obesvarade under lång tid.

Väl hemma i Sverige, med mer tid till förfogande och med det omfattande forskningsmaterialet inom lättillgängligt räckhåll, kunde jag 2017 börja ägna mig mer åt manuskriptet. Katalogdelarna kompletterades utifrån det stora antalet noteringar i forskningsmaterialet och kunde successivt färdigställas. Arbetet med de övriga delarna i manuskriptet hade under tiden varit ytterst begränsat på grund av resursbrist. Successivt började jag titta på några andra delar av innehållet. Då det krävdes många timmars arbete med att sätta sig in i materialet som bestod av åtskilliga hyllmeter med pärmar, kartotekskort, bildmaterial med mera kom det fortsatta arbetet till slut till en avgö-

rande punkt då det konstaterades att det enklaste sättet att färdigställa hela boken var att jag fortsatte med samtliga resterande delar. Det omfattande manuskriptet och allt tillhörande forskningsmaterial visade sig, i avsaknad av Malmers enastående och unika kompetens inom området, kräva en oerhört mycket större insats än som anats. De avslutande delkapitlen i den omfattande texten var inte kompletta utan saknade i viss mån Malmers välformulerade fördjupande text. Valet blev ändå att arbeta in dessa då de utgör väsentlig information för kommande forskare. Likaså var Appendixens manuskript fördelat på flera manuskriptutgåvor vilka fick jämkas samman. Arbetet med att förstå och omvandla alla skisserna till de figurer som ingår i texten och ta fram tryckbara underlag var mycket tidsödande. Stampkedjediagrammen, som var prydligt handritade, visade sig behöva korrigeras. Valet blev att digitalisera dessa i stället för att försöka komplettera de handritade. Ytterligare ett omfattande arbete var att stämma av refererad litteratur i texten och katalogerna med litteraturförteckningen, en förteckning som uppgår till cirka 400 titlar. Vid sidan av arbetet med själva manuskriptet var det offertinfodringar för översättning och tryckning. Detta för att illustrera några av många exempel.

Det antal timmar som behövts för att sätta sig in i och slutföra arbetet har blivit betydligt fler än jag kunnat ana. Samtidigt insåg jag att det inte gick att överlämna det pågående arbetet till någon annan. Det är passande att använda samma ord som Brita Malmer "... man måste fullfölja vad man en gång åtagit sig".

De nödvändiga avkall och korrigeringar som varit outhärliga att göra för att slutföra arbetet med boken har jag sammanfattat i bokens avslutande Epilog. Ingen är ofelbar, så trots otaliga genomläsningar av materialet lär det finns felaktigheter kvar som inte fångats upp.

Det som nu återstår innan den drygt 500 sidor tjocka boken kan gå

till tryck är Vitterhetsakademiens godkännande samt rent redaktionellt arbete, vilket ligger utanför mitt åtagande.

Tack

I sin föregående utgåva, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995–1020*, var listan lång över alla personer som Malmer tackade för hjälp och bidrag till boken. Även om vissa personer är kända för sina bidrag till denna volym så har det varit omöjligt att försöka återskapa en komplett förteckning. Valet har då blivit att rikta ett stort tack till alla som bidragit, såväl forskare, museipersonal, fotografer, samlare med flera, utan att nämna några enskilda namn.

Trots denna formulering vill jag i denna summerande artikel framhålla namnen på två personer som jag har haft äran att få arbeta med och som varit avgörande för att boken kommit till det skede den nu är i. Det är dels Ylva Öd på Numismatiska Forskningsgruppen som har gjort layoutarbetet för hela boken förutom ovan nämnda Bildkatalog. Jag får tacka för ett mycket fint arbete och inte minst tålmodet med att hantera alla små ändringar som jag ständigt kommit med. Sedan vill jag rikta stort tack till Alan Crozier för ett mycket uppskattat samarbete med språkgranskning och med översättningen av den över tvåhundra sidor komplexa texten med alla dess numismatiska termer. Avslutningsvis måste också ett stort tack riktas till *Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning* och *Sven Svenssons stiftelse för numismatik* för de generösa ekonomiska bidrag som gjort boken möjlig slutföra och nu snart också trycka.

För min del utgör denna artikel ett avslut och en kort summering av arbetet med *Serpents and Crosses*. Jag hoppas att boken snart finns tillgänglig att beställa via Vitterhetsakademien och att den kommer att vara till nytta och glädje för forskare och samlare under många år.

Bo Gunnarsson

En märklig myntförfalskning år 1836

I Stockholms Dagblad den 31 oktober 1836 berättas om en märklig förfalskningshistoria.

”På Barnhuskällaren [ett värdshus på Drottninggatan 71 i Stockholm] presenterades en dag i nästlidne augusti månad, såsom betalning för intagen förtäring, ett silfwermynt till utseendet likt ¼:dels Rdr Specie. Det lärer likwäl hafwa sett misstänkt ut, så att dess egenskap af silfwer blifwit satt ifråga. Wid undersökning befanns äfwen myntet bestå af ren och oblandad – koppar, som blifwit bestruken utanpå med qwicksilfwer. Prägeln war deremot fullkomligt i sin ordning; till och med å kanterne fanns den wanliga omskriften. Innehafwaren fick taga tillbaka sitt mynt och liqwiderade förtäringen med andra penningar. Lyckligtwis erinrade han sig sin fångesman, nemligen en Dalkulla wid namn Brita Eriksdotter, som, i följd häraf, uppkallades till Kungl. Poliskammaren, hwarifrån målet sedermera remitterades till domstol.

Brita uppgaf sig hafwa fått det falska myntet af en okänd qwinsperson, som af Brita köpt grönsaker på Hötorget.

Angående myntets beskaffenhet hafwa Herr Öfwerdirektören öfwer Kongl. Myntet samt Grawören derstädes blifwit hörde och afgifwit den förklaring, att detsamma wore slaget wid myntverket, såsom profexemplar wid nya pressars försökande, derwid koppar begagnades i stället för silfwer till besparande af smältningkostnaden. Widare upplystes, att dessa profmynt med noggrannhet både före och efter präglingen räknats, hwarföre wederbörande icke kunde förklara, huru ett sådant kunnat, under försilfrad yta, komma ut bland allmänheten. Att någon af myntverkets arbetare kommit öfwer detsamma och satt det i omlopp, ansågs mindre troligt, då de der anställde personer samtligen gjort sig kände för ärlighet

och pålitlighet. Möjligt war, att ett af profexemplaren fallit ned och fastnat mellan golfspringorna, derifrån det sedermera wid en i år företagen reparation och total omläggning af golfwet, kunnat påträffas af någon handtlangerska eller annan dylik person, och blifwit missbrukadt på sätt som skett.

Att Brita Eriksdotter således ej warit ”förfalskaren” blef satt utom allt twifwel, och anledning förekom icke heller att hon haft kännedom om myntets underhaltighet, då hon lemnade detsamma ifrån sig, hwarföre, då ingen upplysning kunde fås om hennes fångesman, för domstolen endast återstod, att frikänna henne och insända det falska myntet till Hofrätten.

Det bör wara fägnesamt [glädjande] att inhemta, att icke någon annan fabrik tillverkat det bedrägliga myntet.”

1. ¼ riksdaler specie 1836. Ex MISAB auktion 9 nr 751.

FOTO: MAGNUS WIJK.

2. 1/8 riksdaler specie 1832, försilvrat avslag i koppar. Ex MISAB auktion 9 nr 753.

FOTO: MAGNUS WIJK.

EPISODEN ÄR INTRESSANT ur flera synvinklar. Det rädde inget tvivel om att det försilvrade kopparavslaget slagits vid Myntverket; det var till och med försett med den sedvanliga randskriften. Med ”Öfwerdirektören” avsågs Nils Wilhelm Almroth (1797–1852) som var chef över mynt- och kontrollverken sedan 1833. Gravören ifråga var Ludvig Persson Lundgren (1789–1853), utnämnd som sådan vid Myntet år 1830. Deras förklaring när det gällde frågan om hur myntet kunnat komma ut låter dock föga trovärdig. Det låg väl knappast i deras intresse att få det att framstå som att kontrollen var dålig vid Myntet; i stället framhölls personalens ”ärlighet och pålitlighet”.

Tydligen använde man kopparplattor vid provprägling med stampar för de reguljära silvermynten, vilket förklarar den nutida förekomsten av dylika avslag. I Sven Svenssons samling ingår några kopparavslag av

mynt från just denna tid (alla tre har tillförts Ekonomiska museet – Kungl. Myntkabinettet):

SS 5131: 1/8 riksdaler specie 1832
SS 5133a: 1/8 riksdaler specie 1834
SS 5139a: 1/12 riksdaler specie 1833

Det förstnämnda av dessa är intressant nog också försilvrat, liksom ett andra exemplar av samma årgång som såldes på MISAB:s auktion 9, 2013 (Fig. 2). Detta tyder på att 1836 års förfalskning inte var någon engångsföreteelse, utan att ett antal kopparavslag i olika valörer försvunnit från Myntet för att sedan pränglas ut i handeln under ny skepnad.

Det framgår inte av tidningsartikeln vilket årtal som den beslagtagna kvartsriksdalern hade. År 1836 slogs de sista av denna valör under Karl XIV Johans regering och då i endast 2766 exemplar (Fig. 1). Tydligt var det försilvrade exemplaret nött av en tids cirkulation, så att kopparen framträdde. Det kan således ha rört sig om ett mynt med ett tidigare årtal.

Bengt Hemmingsson

AUKTIONER & MÄSSOR

Våren 2023

- 25/2 Linköpings myntklubb, myntmässa, Östra Tollstad
- 11/3 Myntkompaniet, myntauktion, Stockholm
- 15/4 FriMynt 2023, Teknikhallen, Helsingborg
- 29/4 MISAB, kvalitetsauktion 42, Stockholm
- 13/5 Myntkompaniet, myntauktion, Stockholm

Se mer här:
ingemars.se/agenda

PRESSKLIPP 1731

En "Brenner" till salu 1731

I Kongl. Reg. Antiquitets Archivo, som är i det så kallade Grefwe Pehr Brahes hus / wid Norrbro / bredewid det Kongl. Stallet / finnes til Kiöps sal. Assessorens Eliaë Brenneri* Thesaurus Nummorum Sveo-Gothicorum på Latin med dertil hörande 65. Kopparstycken i regal quart för 15. Dal. Kopp:mt Exemplaret / på stort hwit Franskt Papper / och på stort Median Papper för 30. Dal. K:mt.

Annons i Posttidningar den 21 juni 1731

* Elias Brenner föddes 18 april 1647 i Finland och avled 16 januari 1717 i Stockholm.

FÖREDRAG

Göteborgs Numismatiska Förening

Föredrag våren 2023

13 februari

Jolin Eliasson, arkeologistuderande i Lund: *Anlaf Guthfrithsons mynt från York ca 939–941.*

13 mars

Årsmöte. Lennart Castenhag: *Thrymsa, sceattas och runor – något om den tidiga engelska myntningen.*

11 april

Magnus Widell: *Valuter – sedlar som myntersättning.*

8 maj

Martin Tunefalk, KMK: *Personmedaljer under 300 år. Vad kan de säga oss om historien?*

Se www.gnfinfo.se för mer information.

Önskar er lokala förening stå som värd för en föredragskväll?

Anmäl i så fall intresse till
info@numismatik.se

NUMISMATISKA FÖRENINGAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening

Edshultsvägen 20
441 96 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb

www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening

www.gnfinfo.se

Kalmar Myntklubb

www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb

www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco

www.mksb.se

Nola Myntklubb, Örnköldsvik

www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb

www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska Föreningen i Hässelholm

www.myntforeningen.se

Numismatiska klubben i Uppsala

www.nku.nu

Nässjö myntklubb

n.mynt.se

Samarklubben Numis

www.numisskelleftea.se

Sigtuna Myntklubb

www.sigtunamyntklubb.dinstudio.se

Stockholms Myntklubb

www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb

Utsiktsvägen 36
645 42 Strängnäs

Svenska Pollettföreningen

www.pollett.se

Sävsjö Myntklubb

Parallellgatan 19
576 33 Sävsjö

Södra Dalarnas Myntklubb

medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening

Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb

Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb

Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Vill er lokala myntklubb bli medlem?
Endast 200 kr i medlemsavgift.

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

NUMISMATISK BOKUTGIVNING 2022

Förra årets numismatiska böcker som ses på omslaget

Dan Carlberg, Bengt Hemmingsson, Magnus Wijk: *Sveriges mynt 1521–2021*.*

Lennart Castenhag: *England till år 927. Något om historien, mynten och kulturen*.*

Frida Ehrnsten, Petteri Järvi, Tuukka Talvio (red.): *Medeltida silvermynt. Myntning på Åbo slott*.*

Monica Golabiewski Lannby: *Sveriges mynthistoria – berättad i korthet*.*

Berndt Göhle: *Karl XI:s mynt. 2 mark*.

Yngve Karlsson: *Silver Coins of the Muslim Caliphate. I. The Umayyad Dynasty*.

Jimmy Lyhagen, Kjell Danell, Bo Gustavsson: *Den gröna näringen under 200 år. II. Belöning och minnen*.

Magnus Widell: *Valuter – i brist af löspeningar*.*

* = Finns att köpa hos SNF.

LÄSTIPS

Fund & Fortid Arkæologi for alle

I Danske amatørarkæologers tidskrift *Fund & Fortid* nr 2021:3 har professor Jens Christian Moesgaard publicerat en sju sidor lång artikel om en fyndplats, "Tissø – et hotspot for tidlig møntbrug".

Femton mynt presenteras närmare: en antoninian från 200-talets slut, sceattas från slutet av 600- till början av 700-talet, Hedebymynt från 800-talet samt Frankerrikets Karl den stores och Ludvig den frommes penningar från slutet av 700- till 800-talets första hälft.

I samma tidskrift skriver arkeologen Vibeke Wolter en längre artikel om "Klæde plomber. Kvalitets- og garantimærker på importeret klæde i renæssancens København". Ett ämne som också uppmärksammats i SNT 2018:1, "Klædesplomber av bly".

Svenska Fornminnesföreningen 150 år Minnesskrift från jubileumsåret 2019

Svenska Fornminnesföreningens medalj till Oscar Montelius minne utdelades år 2019 till Annie Winblad Jakubowski. Motiveringen finns att läsa i föreningens minnesskrift (2021) som kom medlemmarna tillhanda i år.

Annie skriver i samma skrift om sitt arbete med "Att skildra ett ansikte. I huvudet på en mynt- och medaljformgivare".

Inger Lise Libakken: Sverre Morken. Et kunstnerskap i miniatyr på frimerker og pengesedler.

Museumsforlaget. 2022.

478 sidor, illustrerad.

ISBN 9788283051230.

Boktips för sedelsamlare

SNF:s möte i februari förra året gästades av konstnären Gunnar Nehls som höll ett mycket intressant och illustrativt föredrag om sin gärning som gravör för bland annat den senaste serien av svenska sedlar (se SNT 2022:3).

Endast en kort tid därefter lanserades en bok om Norges store gravör Sverre Morken, författad av Inger Lise Libakken. Sverre Morken har ett internationellt erkännande som frimärkskonstnär och anses vara en av världens ledande gravörer. Totalt står han bakom mer än 200 frimärks- och sedelmotiv och är mest känd för den sjunde utgåvan av norska sedlar i kronvalör där han hade det konstnärliga ansvaret. Sedlarna är berömda för sina mästerligt utförda porträtt.

Boken, som omfattar 450 sidor, är uppdelad i tre delar, där Morkens skickligt graverade frimärken tjänar som illustrationer genom hela materialet och knyter samman de teman som behandlas. Den första delen berör Morkens uppväxt och bakgrund och hans väg in på den konstnärliga banan. De två andra delarna belyser sedel- respektive frimärkskonst. Båda dessa delar inleds med en historik inom vartdera området. Delen om sedelkonst omfattar över 300 sidor och behandlar förutom den inledande historiken: ”Fra oldtidens mynter till moderne norsk sedeldesign”, 1800-talets speciedalrar och övergången till kronsedlar och dess historia för att avslutas med Morkens utgåva VII och därefter den teknik

som nuvarande utgåva tagits fram med.

Bildmaterialet i boken är enastående. Här kan man se hur sedlarna tas fram, med detaljerad beskrivning från utkast via prov till en godkänd sedeldesign. I detaljförstoringar kan man se hur skickligt gravören är utförd. Den omfattar även detaljer som visar säkerhetselement som vattenmärken, fluorescerande tryck, mikroskrift med mera. Varje sedel i serien är presenterad i ett uppslag och porträttens gravyr kan detaljstuderas i de förstoringar som täcker en hel sida. Boken är mycket detaljerad och bör finns i varje sedelsamlares (och frimärkssamlares) bokhylla.

Boken som är utgiven 2022 av Museumsforlaget, Trondheim, kan köpas i Sverige via bland annat Adlibris.

Text och foto: Bo Gunnarsson

HOLMASTO MYNTHANDEL

MYNT, SEDLAR, MEDALJER,
MILITARIA M.M.

Vårens auktioner
se: www.holmasto.com

Alexandersgatan 50
00100 Helsingfors, Finland
+358 9 666 500
holmasto@holmasto.com
www.holmasto.com

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 - 662 62 61

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur
www.nordlindsmynt.se

FOTO: MARTIN WETTMARK.

Felaktiga myntset

Någon gång monteras myntset som skulle kunna kallas ”måndagsexemplar”. Jag illustrerar detta med två typer av fel. I båda fallen rör det sig om myntset utgivna av Eskilstuna myntverk. I ena fallet har i ett myntset med mynt från 1980 en tioöring från 1979 smugit sig in! I det andra fallet har ett liknande myntset från 1985 försetts med två femtioöringar i stället för en femtioöring och en enkrona!

Jag har noggrant kontrollerat att myntseten inte öppnats och manipulerats. Man kan ju verkligen undra över hur dessa fel kan ha uppstått. I fallet med tioöringen kanske man rentav räknade med att den inte skulle ha upptäckts, men det är ju en ren spekulering från min sida.

Martin Wettmark

DAGS ATT BETALA MEDLEMSAVGIFTEN FÖR ÅR 2023

ÅRSAVGIFTEN FÖR MEDLEMSKAP i Svenska Numismatiska Föreningen är fortsatt endast 200 SEK per kalenderår för boende i Sverige. I medlemskapet ingår åtta nummer av Svensk Numismatisk Tidskrift. Juniorer upp till 20 år betalar 100 SEK per år. Medlemmar bosatta utanför Sverige betalar 375 SEK. Vill ni dessutom ha Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (fyra nummer per år), lägg till 300 SEK.

Enbart prenumeration på Svensk Numismatisk Tidskrift kostar 250 SEK/år.

Årsavgiften kan sättas in på SNF:s plusgiro 150007-3 eller bankgiro 219-0502. Ange namn och att betalningen gäller 2023. Inbetalningskort medföljer detta nummer.

SNF:s kansli

Skarabé

Mynt & Guld AB

köper och säljer

MYNT, SEDLAR

och MEDALJER

Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 - 135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10-18

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vuxen 200 SEK/år
Junior 100 SEK/år
Utomlands boende 375 SEK/år

Plusgiro 150007-3
Bankgiro 219-0502

info@numismatik.se

MYNTBUTIKEN I SVERIGE AB

Kyttingevägen 15
181 31 Lidingö

Tidsbokning: 08-684 392 00

KÖPER MYNT – MEDALJER
HEMBESÖK STOCKHOLM

Se exempel på inköpspriser:
www.myntbutiken.se

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergsmynt.se
info@aktiesamlaren.se

Hantverkargatan 36
11221 Stockholm
Tel. 08-611 01 10

RADANNONSER

SNF-medlemmar erbjuds
gratis annons i SNT med högst
tre rader att köpa, sälja eller byta
samlarobjekt.

Kontakta:
info@numismatik

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nälmärken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Hantverkargatan 8
11221 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
kontakt@selinsmynthandel.se

FriMynt 2023

47:E INT. MYNT- & FRIMÄRKSMASSAN

Välkommen!

15 april kl 11.00-17.00

TEKNIKHALLEN / OLYMPIA
FILBORNAVÄGEN 9, HELSINGBORG, SVERIGE

www.frimynt.se

SSP / H-Expo • Drottninggatan 184, 254 33 Helsingborg • Tel +46 (0)705-29 25 60

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av för närvarande 22 mynthandlare. Föreningens syfte är att samordna strävanden och idéer angående mynthandels utveckling, uppmuntra vetenskaplig forskning och sprida kännedom om numismatik, samt att skapa varaktiga och vänskapliga förhållanden svenska mynthandlare emellan. Medlemmarna förbinder sig att ej saluföra förfalskade objekt i enlighet med Svenska Numismatiska Föreningens upprop.

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-139484
besour@telia.com
www.besour.se

CEDERHOLMS MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 076-8344684
cederholmsmynthandel@gmail.com

ROBERTO DELZANNO MYNTHANDEL

Villa Långbro – Stockholm
Tel. 0708-865008
roberto@delzanno.se
www.delzanno.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08-7326686, 070-2126455
christian.hamrin@telia.com

JOAKIMS MYNT & SEDLAR

Linnégatan 52
413 08 Göteborg
www.joakimsmyntochsedlar.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 37
371 35 Karlskrona
Tel. 0455-81373
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
501 13 Borås
Tel. 033-410315

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. 046-144369
butiken@lundsmynthandel.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
373 32 Nätraby
melinmynt@hotmail.com

MITQALCOINS

Klas Johnsson
Box 5078
141 05 Kungens kurva
info@mitqalcoins.se
Tel. 070-6101073

MYNTHANDEL SB NUMISMATICS

S. Bilis, Östermalmstorg
Box 5143
102 43 Stockholm
info@mynthandel.com
www.mynthandel.com

NILSSONS MYNTHANDEL AB

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076-1132207
nilssonsmynthandel@hotmail.com

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08-6626261
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NUMIKON / TICALEN MYNTHANDEL

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 073-9540868
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Östra Mårtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. 0705-252519
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042-122528
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Hantverkargatan 8 / Box 16390
112 21 Stockholm
Tel. 08-4115081
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031-135088
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STENENG AB

Peter Sten
Industrigatan 6
335 73 Hillerstorp
petersten@icloud.com
Tel. 070-5222036

SVENSK MYNTHANDEL

Mikael Kindahl
Badstugatan 24, Bredablick
691 32 Karlskoga
svenskmynthandel@hotmail.com
www.svenskmynthandel.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Gamla Brogatan 36
111 20 Stockholm
Tel. 08-4110807
www.hwmynt.se

AB WIJK ANTIK

Flisvägen 5
743 94 Skyttorp
Tel. 070-3680807
info@wijk.se

www.smf.com.se

MYNTAUKTION

Stockholm lördag 11 mars 2023

Penning Anund Jakob

Objekt (inkl. köparprovision) som såldes på vår stora myntauktion 12 november:

3 mark 1590
109 000:-

Vi har kunder över hela världen och därmed mycket goda möjligheter att sälja just dina objekt. Bättre mynt och hela samlingar mottages löpande, så att just dina objekt kan marknadsföras mer. Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!
Välkommen in med dina objekt!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

E-post: coins@myntkompaniet.se

www.philea.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

AUKTION 42

Kvalitetsauktion 42 avhålls på hotell Sheraton, Stockholm, lördagen den 29 april. Utbudet är som vanligt brett och rikligt; svenska, antika och utländska mynt, medaljer, sedlar och ordnar.

Katalogen beställes genom insättning av 250 kr på bg 399-0090.

Ett urval av auktionens ordnar och medaljer.